

Selmeczbányai Híradó

Szerkeszti: **Vörös Ferencz.**

Selmeczbányai Hetilap

Szerkeszti: **Szentgyörgyi Ede.**

T. előfizetőinkhez és olvasóinkhoz!

Nagy nemzeti ünnepünkön a hazafias érzelmek egybeforradásának vélünk kifejezést adni mi is akkor, a midőn ünnepélyünk alkalmából a „Selmeczbányai Hetilap“ csütörtöki (május 14-ki) és a „Selmeczbányai Híradó“ vasárnapi (május 17-ki) számai helyett együttesen adjuk ki a mai lapszámot.

Selmeczbányán, 1896. évi május 16-án.

Vörös Ferencz.
Szentgyörgyi Ede.

1896.

Örömrivalgás zeng a bérczen, völgyön,
S ezernyi ajk rebeg buzgó imát
A Tatra ormitól az Adriáig,
S széltében drága szép hazánkon át;
S vigan lobognak a kibontott zászlók,
— Három színök biztatva néz reánk —
Büszkén hirdetve széles e világnak,
Hogy ezer éve áll már szent hazánk.

Ezer esztendő! — Érted-e, halandó,
E két szerény szó mily sokat jelent?!
Harcot és vért és vészt, a míg e nemzet
Elérte győztesen a szép jelent. —
Turul madár! vedd szárnyaidra lelkem;
Repülj vele a messze multba el;
Hadd lássa, mint jön Árpád dali népe;
Hadd hallja, mint zeng kürtjén hős Lehel. —

Mi had közelg?! A föld dühöngve dobban
A délczeg harzi paripák alatt;
A fegyver csillog napnál fényesebben,
És kürtszó rengeti a szirtfalat;
A hullám tornyosul Etele sirján,
S a Csaba utja éjjel felragyog:
Rokon jön újra; uj hazát foglalni
Érkeznek a levente magyarok.

S nincs kar, mely nekik ellentállni tudjon;
Nincs kard, melyet kardjuk nem verne le;
De a magyar nem fűz rablánczra senkit,
Hanem testvéri jobbot fog vele. —
És összeállnak Árpád és vezéri;
Szert tartanak nagy-, bölcslet és dicsőt:
Alkotmányt adnak édes nemzetüknek,
Szilárdul vetve így meg a jövőt. —

Isten, hallgasd meg buzgó, hő imánkat!
Áldd meg kegyeddel a magyar hazát!
Ápold fiában a hő honszerelmet,
Mint mostanáig ezer éven át.
S a népnek, melyre, bár dicső napokkal,
Már annyi vész és annyi gyász borult:
Ujabb, boldog lét pirkadó koránya
Legyen a hosszú, ezer éves mult!

S azóta mennyi vész viharzott el már
Rontó dühével szép hazánk felett;
És mennyi vér és mennyi gyász borult rá,
A mely megölne nem egy nemzetet.
De bár csapás és szenvedés zudult rá,
Még áll hazánk és él még a magyar!
Ifju erőben lelkesül a nép, és
Virul a föld, „mely ápol s eltakar.“

S az ezeréves hosszú küzdelemben
Mi volt a pajzs, a mely megőrizett?!
Az alkotmány, az éltető szabadság,
S a tiszta lángu hazaszeretet.
Ez győzte le az ezer év viharját,
Ettől derült hazánkra újra fény;
Ez az, miért uj ezer év elébe
Biztatva visz a zöldellő remény.

Millenáris ünnepeink.

Tehát mi is megkezdjük hazánk ezred-
éves fenállásának ünnepeit. A házak zászlódiszt öltöttek, mely dísz fennen hirdeti, hogy Selmeczbánya is ünnepel. Ezen nagy ünnepen egy kimondhatatlan örömteljes érzélem vesz erőt valamennyinken, ismételjük valamennyinken, mely lángoló érzélem elfelejteti velünk azt, hogy mily módon imádjuk a nagy mindenhatót, hogy melyik nyelv az anyanyelvünk, hogy magas vagy alacsony ranguak, gazdagok vagy szegények vagyunk-e; csak azon lelket emelő, édes megnyugtató hatást gyakorló, mély érzélem hatja át egész valonkat, hogy hiszen egy haza gyermekei, egy nemzet tagjai vagyunk mindannyian és e haza és e nemzet: a magyar, mely ezeréves fennállásának öröm ünnepét üli most.

Az ünnepekről a következőkben számolunk be:

Május-hó 9-én tartott iskolaünnepélyek:

Az ev. lyceum milleniumi ünnepélye e hó

9-én folyt le a lapunk 18. számában közölt program szerint. Kezdődött az ev. templomban a hatóságok kiküldöttségeinek és a nagy számban megjelent híveknek élénk érdeklődése mellett. A Szózat ünnepélyes elhangzása után következett Sántha Károlynak e czélra írott egyházi éneke. majd pedig Händel Vilmos főesperesnek hatásos imája, melyben az ifjúságot figyelmeztette az Isten kiváló kegyére, hogy éppen ezen nemzedéknek engedte megérnie az ezer évet. Az imát itt közöljük:

Az Istennek kegyelme és az ő békessége legyen mindnyájunkkal. Ámen

Nagy nap virradt reánk a mai nappal. Nagy nap ez a nemzetre nézve, nagy napja ez a magyar ifjúságnak, mely a nemzet testéhez tartozik! Ugyan miért? Miért mondhatom különösen ti reátok nézve, — Kedves Ifjúság! — e napot nagyoknak, nevezetesnek, egyedülének a maga nemében egy évezred éveinek hosszú sorában?! Mert tivatelek együtt, — ugyanezen órákban, ugyanezen pillanatokban egybegyűlt a nemzet ifjúsága a jóságos Istennek oltára körül, hogy bemutassa hálaáldozatát. De hát mi vezetli lépteit az Úr oltárához? Mi indítja lelki áldozatának bemutatására? Nem más mint azon tény, melyet kevés kivétellel, mindenkinek, már a szülői háznál, különösen a hazaszeretet szent lángját hön ápoló anyai édes szavu ajkáról hallott, hogy ezer éve annak, hogy a magyarok ősei általkeltek Kárpát bérczein s elfoglalták e szép hazát s örökül hagyták utódaiknak, örökül ti nektek is. Ugyanezt halottátok az apai tisztet gondosan betöltő tanítóktól az iskola falain belül. S ők azok, kiknek küionös vezetése

Abai Ottó.

mellett méltatva az ezeréves forduló pillanatainak nagy jelentőségét, megjelentetek az Úr házában. Bizony, Istennek különös kegyelme ez, mely annyi emberöltő s letűnt nemzedék után nektek jutottt osztályrészül! Jertek azért kedves atyámfiai, emeljétek fel sziveiteket az idők Urához, a népek nagy Istenéhez, imádkozunk:

Hálát, buzgó szívből fakadó hálát mondunk neked, népek nagy Istene azért, hogy elhoztad őseinket a Kárpátok bérczein át e szent földre, hogy megsegítetted őket a honfoglalás ezer veszélyei között s behelyezted őket a rokonok örökébe! S mikor a harcokban megtompult kard pihenőre tért — legalább egy időre s a markos kéz az eke szarvát fogta, a te végtelen kegyelmed volt az, a mely a verejtékkel öntözött barázdából gazdag gyümölcsöt fakasztott számukra s így megmnyitottad előttök az utat a boldoguláshoz, a földi boldogsághoz; de megmutattad az evangéliom szelid világánál azt is, merre kell indulniok, mint kell haladniok Jézus példájára, hogy eljussanak a te szent országodba is mint annak polgárai a mennyei üdvösséghez! — Hálákat adunk neked a megpróbáltatásokért is, a melyeken keresztül mentek, súlyos csapásokból s nehéz küzdemekből eredő szenvedésekben; majd kegyetlen, dúló ellenség, majd gyilkos testvéri kéz hozta elmezavaró gyűlöletében azokat reájok. De ezek is, mint tisztító tűz arra szolgáltak, hogy nemesbült, emberibb lett a szív érzelme s jobban méltatni tanulta az igazi érdeket, az erényre való törekvést, még a kunyhó darócfezte lakójánál is. Hálánkat rebegjük azért, hogy szeretett hazánkat, nemzetünket így feltámasztottad nem egyszer a pusztulás romjaiból; — de nem feledjük el a dicsőséget sem, a mellyel a nemzet fejét, ha irántad való bizodalomban, neked tetsző utakon haladott, körül sugározta!

Fogadd kedvesen, jó Istenünk! megnyilatkozó szí-

Az első hajótörés az orkáknak csak zephirje volt, mintegy lirnőke a megpróbáltatás százados jaj kinjainak. Az óra elérkezik, a hajót a saját kalauzainak féktelen szenvedélye szirtekhez irányítja. Megjelenik a kereszt ellensége a török, hogy Allah gyaurja a sötétség Szelleméhez küldje. Az anyaföld kitarja keblét Mohácsnál, betakarja göröngyével fiait testét s leborul fájdalomában reményvesztett szívével.

De a vihar még nem tombolta ki magát. Allah hiéna ajkai még nem csukódtak be, gyaur vére még nem elégitette ki az ő szentjeit. A sasokat kiverik fészkekből, lakóhelyekre véresék költöznek; — a kereszt a szabadság jelképe — lezuhan Buda várából s a félhold kísérteties alakja foglalja el helyét.

S most menjünk el kedves tanítványok a török rabiga nagy alakjainak sírjaihoz! Keltsük fel Szondyt, Dobót s Szinyi Miklóst hősi álmaikból, kérjük el szellemeiktől a haza arczképét!

De mégse, hagyjuk pihenni csendes álmaikban; hisz óriási szív dobogott keblökben, melynek érzelmét szóval esetenként gyengék volnánk. Ne nézzetek másfél századig Klóra, arca halvány, szeméit a könyök zápora elhomályosította. Az anya rabot szül s a kisdéd ajkai már-már alig zenghetik saját hangjokon az ősök dicsőségét. Ne essél gondolkodóba édes nemzetem, ha hangjaid nem oly andalító s érzékeny oly esíszt, mint nyugatnak! Fejed fölött örökös zivatar zugott, melynek villámai tönkretették alkotásaid s sötét felhői nem engedték hozzád a nap éltető sugarait.

De im egyszerre a látóhatár tisztalni kezd; agyúkdübbögése hallatszik szerte a honban; Allah arca ledül a várak tornyaitól s a kereszt hirdeti Isten dicsőségét s nemzetünk felszabadulását a török iga alól 1686-ban. De még nincsen vége szenvedéseidnek drága Nemzetem!

Eddig csak anyagilag tették tönkre; ezentúl vérontás nélkül — titkon — nemzeti jellegedből akarnak kivethetőt! Ezer csatát vívtál Nyugattal s most ő orvul törekszik megfosztani drága kincsedtől: édes anyád nyelvével, ezzel együtt a természet legdrágább kincsétől szabadságotól. A francia forradalom szabadság szele fölver aleltárságból; nemzeti dalosaid az ősök dicsőségéért a jövő unokáknak életet kérnek, mert:

Az nem lehet, hogy ész, erő
És oly szent akarát
Hiába sorvadozzanak
Egy átok súly alatt.

A nemzet inára kulcsolja kezét; a XIX. század nagy alakjai szabadságot, egyenlőséget és testvériséget kérnek: Elhangzik a szabadságharc nemzeti Lantosának ajkairól a riadó:

Talpra magyar, hí a haza
Itt az idő most, vagy soha!

A magyar fölriad; tűz gyulad szívében; megutálja a szolgaság gyalázatos alárczát s nemzeti nagy dicsősége ajkára adja az ígét:

A magyarok Istenére esküszünk
Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk

A nemzetet féltéríték, milliók törnek ezek ellen. A testet megölik ugyan, de az eszme győz. A nemzet atyja, dicsőségesen uralkodó Királyunk fejére teszi a koronát s megadja népének az alkotmányt.

S most kérdem édes nemzetem, ki tartott fenn és mentett meg az örök feledékenységtől? Istened és törhetetlen hazaszereteted.

Előtted áll szeretett ifjúság a második ezredév bizonytalan jövője tünder fényével!

Magyarok hatalmas Isten ne vond meg e virágoktól végtelen szereteted; öntsd szívedbe a hazaszeretet drága erejéit, hogy felfogva magasztos hivatásukat, méltó unokái lehessenek őseiknek.

Áraszd el bölcseséggel és Isteni Föld alázatos türelmével vezetőit; plántáld a kedves szülők szívébe azt az áhított, mely egyedüli örömét a kisdéd ajkak imaiban leli.

Angyalok királynéja
Hű nemzeted zokogva esd!
Nyujtsd irtalom jobbold feléje
S bottásért őh meg ne vesd.
Minden reményünk csak te vagy!
Szt. szűz anyánk, Szt. szűz anyánk! őh el ne hagyj!

4. „Szózat“, énekelte az intézet ifjúsága. 5. „Honfi dal“, szavalta Velics Miksa, IV. oszt. tanuló. 6. „Isten hozzád“, szavalta Fikorn Imre V. oszt. tanuló. 7. Szántórisz Ferencz, gymn. tanár felajánlja az intézetnek Ő Felsége I. Ferencz József teljes élet nagyságú arczképét; az intézet igazgatója köszönetet mond a lelkes hazafinak, a képet leleplezve, azt átveszi. Gondolhatni milyen öröm és elragadtatás fogta el a jelenlevőket! A képnek művészies kiállítása nem szorul dicséretünkre, mert ösmérvén Zsitvay János művészetét, talán főlősleges volna eművészies alkotást külön megdicsérni. Úgy az anyagiakért Szántórisz tanár urnak, mint a szellemiekért Zsitvay tanár urnak csak gratulálhatunk. 8. „Isten segíts“, énekelte a gymn. ifjúság. 9. „Főtoldal“, szavalta Nyáry Béla, V. oszt. tanuló. 10. „Magyarország czimere“, szavalta Lehoczkay Károly, V. o. t. 11. „Szózat“, énekelte a tanuló ifjúság. 12. „Ébresztő“, szavalta Brenzay Géza, VI. o. t. Ezután a minden jóért és szépért lelkesülő polgármester ur kiemelve azt, hogy négyezer jogon szólal fel t. i. mint polgármester,

mint polgár, mint szülő, kinek gyermeke ezen intézetbe jár és mint olyan ki ezen tanintézet tanítványa volt, beszédet intéz a tanuló ifjakhoz. A beszéd magva az, hogy az ifjúságnak van alkalma a haza szeretetét tanulni, mert oly férfiak vezetik, a kik nemcsak szóval, de tettel is példát nyújtanak a haza iránti szeretetre. 14. „Hymnus“ énekelte az ifjúság. 15. Az igazgató köszönetet mond ugy az ünnepély érdekében működőknek, mint azoknak, a kik megjelenésökhöz sziveskedtek azt megtisztelni s ezzel a szép számu előkelő közönség éljenése között eloszlott.

Az ágost. hitv. magyar elemi és polgári iskola ünnepéje.

Egy lélekemelő hazafias ünnepélynél szemtanúi voltunk, a kik megjelentünk az ág. hitv. ev. egyház magyar elemi és polgári leányiskolának milleniumi ünnepéjén.

A kis fiúk és leánykák énekeit, szavalatait hallgatva, majd Jaeger tanítónak felolvasása és egy tanulóknak beszéde melyben hazaszereteti ígéretüket tették a kicsinyek könnyeket csalt ki szemünkből.

A ki lelkesedni akart és tud és résztvevett ez ünnepélyen, az bizonyára hálát ad a magyarok Istenének, hogy már e zsenge korban is mily tanúságot adtak e kisdédek hazaszeretettöknek.

De beszéljen maga a tény: A gyermekek tanítói kíséretében, nemzeti szalag s kokárdákkal díszítve az élén zászlóval a templomba vonultak, hol a lyceumi ifjúsággal együtt mondták imájukat.

Önnét visszatérve iskolájukban gyűltek össze, hol nemcsak a terem, hanem a folyosó is telve volt az örömet sugározott arccal egybegyűlt mamák, papák és barátokkal.

Itt a Hymnus közös eléneklésével kezdték meg az ünnepet, melyet, nemcsak a kis sereg de a vendégek is énekeltek; hangzott az iskola a folyosó e szívből fakadt énektől.

Azután Nt. Händel Vilmos fősperes lelkész iskolaszéki elnök ur mondott néhány lelkesítő szót; majd Liszkay Anna tanuló az „Ezer év“ czimű költeményt Inczedy Lászlótól. Azután következett Jaeger Gyula leányiskolai tanítónak felolvasása; mely hogy utat talált a gyermeki szívhez bizonyították a kipirult arczok, a könnyes szemek. Majd Moesz Ilonka szavalta Lévy Mihály „Hazám“ czimű költeményét. Most következett az „Isten áld meg“ melyet Moesz Ilonka, Clement Erna, Heincz Kati, Schelle Ilus, Liszkay Anna, Osztróluetzky Mártha, Rozenfeld Ilus, Hell Erna, Clement Otta, Fiedler Alexa, Fizély Etelka, Dimák Milike, Gallach Lévi két hangban énekeltek. Ez ima volt, Jaeger tanító vezetése mellett, melyet kis angyalkák mondtak a Mindenhatóhoz, hogy áldja meg a magyart. Majd Osztróluetzky Dodo szavalta Komocsy József „Honfi dal“-át.

Azután ismét közösen elénekeltek Petöfi „Honfi dal“-át. Szavaltak még: Clement Emma „Előre“ Fiedler Alexa „Honfidal“ Fizély Ilus „Honszeretet“ szavalatokat.

Tanulói beszéd s a Szózat befejezte az ünnepélyt. A tanulói beszédre megemléstünk még, hogy annak előadása Lacziak Olga dicséretére válik, elfelejtette az ember hogy gyermek a ki mondja.

A haza király és királyné éltetésével oszlottunk szét.

Délután kirándulással fejeztük be az ünnepet a tanítók s szülőkkel.

A helybeli izr. népiskolában f. hó 9-én 9 órakor kezdődőleg tartották meg a millenniumi ünnepélyt, mely alkalommal ezen iskolának egyik osztálya az ünnepélyhez méltóan képekkel, hazafias mondatokból álló feliratokkal, nemzeti színű zászlócskakkal és egy fenyőgalyakból igen ügyesen összeállított koronával díszített fel. A gyermekek ünneplő ruhában millenárius éremmel díszítve jelentek meg. A vendégek között igen sok hölgy volt, a városi tanács által kiküldött vendég Pauer János akadémiai titkár tisztb. v. tanácsos volt, az izr. hitközség Dr. Goldstücker Márk iskolaszéki elnök által volt képviselve. Az ünnepély

az izr. tanító által igen ügyesen összeállított hazafias dalok, versek, s tanulóságos felolvasásokból álló program szeriut folyt le, melynek végén Dr. Goldstücker M. rövid, de tartalomsdu beszédben megköszönte a tanítóknak, hogy a gyermekeket oly buzgón nevelik hazaszeretetlenben és a gyermekeknek szívére kötik a hazaszeretet ápolását. Pauer J. úr is személyesen köszönte meg a tanítóknak az ezen alkalommal neki nyújtott élvezetet és kitartást kívánt nekik a II. évezredben. — A vendégek illetve a szülők boldog örömmel távoztak, mert jelen alkalommal újra szerzelek maguknak meggyőződést arról, hogy gyermekeik kiképezetése jó kezekre van bízva.

A bankai ág. evang. népiskola növendékei tanítójuk vezetése alatt ide Selmeczbányára jöttek be e hó 9-én ünnepelni. A kik e fiu és leány gyermekekből álló szerény kis csapatot, nemzeti kis kokárdákkal és valami nemzeti zászlófével, a mit azonban egy tót fiucska nagy büszkeséggel vitt elől jönni és menni látta, lehetetlen, hogy a szájalom, de egyszersmint az elismerés érzete is meg nem szállta volna. E szerény tisztán öltözött seregsce Bankáról idáig másfél órai utat tett s innét hazáig természetesen ugyan annyit. Itt is állva hallgatták végig az isteni tiszteletet, de sajnó, hogy mire egy néhány jószívű embernek eszébe jutott őket valamive megvendégni, már a Vöröskúton áthaladtak fenyes falujuk felé. Hanem azért dicséret nekik és elismerés ezen ténykedés által magyar hazafiaságot bizonyító tanítójuknak!

— A gyekési áll. el. iskola f. hó 9-én tartotta meg a milleniumi ünnepélyét. Az ünnepély hálaadó isteni tisztelettel kezdődött a szent mise alatt magyar ének hangzott a templomban s mozsár lövéssel jelezték az ünnep jelentőségét. Templomból kimenve, a tanulók, a községi előjáróság, a vendégek az iskolaterembe vonultak, a mely szépen fel volt díszítve, itt azután magyar dal, magyar szó hangzott. Ezt befejezve déli 12 órakor cigány zene mellett valamennyien kivonultak „Zbojszko“ nevű erdőbe, a hol jó illatu gulyás és tészta már készen várta az éhes gyermekereget. Egész délután egész estig a legjobb hangulatban mulattak mindnyájan. Mielőtt eltávoztak volna, egy előjáró szépen megköszönte a község valamint a szülők nevében a rendezőknek és vendégeknek megjelenésüket, s ígéretet tett a község nevében, hogy a királyhoz, a hazához, mint eddig, ezentúl is hűk maradnak. Igen meghatározó volt ezen egyszerű pár ember mesterkéletben beszédje. Az elismerés Nikodém József áll. tanítót és Binder Antal m. kir. főerdőőrrel illeti a kik családjakkal együtt mindent elkövettek hogy az ünnep minél fényesebb legyen.

Május-hó 10-én tartott egyházi ünnepéje: E hó 10-én reggel 6 órakor mozsárlövés, harangzúgás hirdette városunk lakosságának, hogy összes egyházaink millenárius ünnepe ma lesz. Ünnepi hangulat uralkodott mindenhol és a meghívottak egybegyülekezvén a menet, melyben a többek közt Hüttl József ministeri tanácsos bányai igazgató, Farbak István orsz. gyűl. képvis., Sztinyai József polgármester, Sztancsaj Miklós főjegyző, Krausz Kálmán főkapitány, Arthold Géza városi tanácsnok diszmagyarban, az agg Goldbrunner Sándor volt polgármester és nyug. városi főispán, Scholtz Vilmos akad. igazgató; akad., lyc. és gymn. tanárok igazgatóik vezetése alatt, tisztviselők, polgárok stb. vettek részt először is a nagyboldogasszonyról nevezett r. k. templomba vonult, hol Podhragyay Pál prépost-plébános pontifikált fényes segédlettel: Szántórisz Ferencz diakonus, Kákonyi János subdiakonus, Hidvéghy Árpád infuflista és Sztassek János pastoralista. A mise után Hidvéghy Árpád káplán, a Herczegprimás által előírt imát a szószékről mondta el. A templomi zenekar Führer Róbert H. mol nagy miséjét adta elő Cziczka Sándor karnagy vezetése mellett. Betétek voltak: a graduálnál Kellar Mihály „Jesu redemptor omnium“, az offertoriumnál Schiedermayer J. B. „conserva me“. E betéteket a templomi zenekar és Vodraska Béla fuvola kísérete

mellett énekelték: Berzeviczy Margit és Knezo-
vics Irma kisasszonyok.

A rom. kat. templomból az egész menet az
ág. ev. templomba vonult, hol a templomi kar a
Szózatot elénekelt, mely után: Ének ezredéves
ünnepünkre, írta Sántha Károly, lett énekelve. A
Händel Vilmos ev. lelkész, ker. főesperes által
hazafias ihlettséggel elmondott, nagy hatást keltett
egyházi beszéd a következő:

Az Istennek kegyelme és az ő békeisége, mely min-
den emberi értelem felett legyen mindnyájunkkal.
Ámen,

„Emlékeztetek régiekről, arra hiv fel k. atyámfiat a mai
nap, így szól hozzám, hozzátok. Mi indítja erre? mi különös
oka van e megszólitásra? Az élet mestere, a történelem
az indító.

Ez hirdeti érezes hangon, Kárpátoktól Adriáig, a szom-
batnap ünnepi csendjében: Ezer éve annak, hogy a magyar
nép ősei, általkelve Kárpát bércein s vérökkel megszentelve
a folyamközök gazdag határait, bele helyezkedtek a roko-
nok örökébe s utódaikra hagyták szent örökségül mind e mai
napig. S hogy azok kezén maradt, nem Isten esodája-e, Isten
kegyelmének lelket, szívet megindító esodája Bizony
bizony K. atyámfiat ezer esztendő sok, nagyon sok egy nemzet
életében is! S megmaradása, Isten kegyelme mellett, talán
annak is köszönhető, hogy a nemzet legjobbjai olykor-oly-
kor még is szem előtt tartották azt, a mit jelenhez a már kö-
zel álló prófétánk, egyik kiváló nemzeti költőnk azon ismer-
etes szavakba foglalt: „minden országnak támasza, talpköve
a tiszta erkölcs“ egyezőlég az ő testamentomi próféta kijel-
entésével: „Tudomány nélkül elvesz a nép“! Ezen nézetünkben
megerősít az édes szavu mester folytatott beszéde, mely-
lyel a nemzet multjának fényalakjaira utal. Avagy nem-
ismertek ilyeneket? Volna-e csak egy is közöttünk, a kinek
szívében nem élnének a nemzet nagy alakjai? Volna-e csak
egy is közöttünk, a kinek szíve nem dobban meg hangosabban
a midőn felelevenednek lelkében a pusztaszeri szerző-
dés pontozatai? Volna-e csak egy is, a kinek kebelét meg
nem szállja a szent ihlet, a mikor hallja nevezni a nem-
zet első koronás királyát, fényes felséges alakja az evan-
gelium szelid fényében még magaszosabbnak tűnik fel;
különösen pedig azért, mert meghajolt a királyok királya
előtt, szolgának szegődött az egy igaz Isten egyszülött
fiához, a mi megváltónkhoz az Úr Jézus Krisztushoz
és országában terjesztette fáradhatatlanul országát — Istennek
országát, — mint apostoli Király. S ha a hozzá közel álló,
de tőlünk távol eső századok hozzánk átsugárzó fényalakjaira
gondolunk, mint nagy Lajosra vagy Hollós Mátyásra az igaz-
ságosra, nem lüktet-e sebesebben vérünk, hogy oly nemzet
testhez tartozunk, melynek oly dicső, a történelem által fel-
kent és megszentelt nagyjai valának?! S maga a nép, az
ezek által vezetett nép, nem bizonyult-e hozzájuk méltónak,
harcban és békében egyiránt? Az apák ezen nagybecsű
örökét, megtudták őrizni, sőt nem csak megőrizni, de fej-
leszteni, nevelni is az utódok ivadékról ivadékra. Így bizo-
nyítja ezt nekünk tanuságul az élet mestere, a történelem.
S teszi azt egyezőlég az apostollal, a ki azt mondja, Zsid. 10
32: „Emlékeztetek vissza a régi napokra, melyekben, minek-
utánna megvilágosítottatok, sok szenvedésteljes küzdelmet
állottatok ki.“ S hogy tanítását megerősítse és lelkesedésün-
ket ha lehet, még inkább fokozza, eloltja mint hűséges ka-
laur a mécses, melylyel a századok tévteg homályában veze-
tett és mintegy meleg kézzorítással elbocsátva bennünket, utal
a f. május másodikán, ott a haza szívében, az ország fővá-
rosában, jóságos apostoli királyunk közreműködése mellett
történektekre. Ezek, nemde, a jelen káprázató fényében jelent-
keznek előttetek?! Ezek kézzelfoghatólag tanuskodnak ország
világ előtt, hogy ennyi emberöltő után, a jelen nemzedéke
megállotta helyét nem csak a létel mindennap megújuló
küzdemeiben, hanem a munka, az igazán megnemésítő
munka mezején is, hogy azzal kivívta és biztosította létjogát
e nagy népek áradatában.

Hát ha így hallgatjuk az élet mesterének tanítását, —
ha azt igazán figyelemmel hallgattuk, nem leszünk-e hajlan-
dók k. atyámfiak! az ezredév kimagasló határvonánál, szem-
ben a bizonytalan jövővel, melynek határi ki tudja meddig
terjednek majd? áldozatunkat, lelki hálaáldozatunkat bemu-
tatni? Jertek, engedve a sziv unszolásának, adjunk hálát az
idők Urának, jóságos Istenünknek megtartó kegyelméért,
melylyel a magyar nemzetet kiténtette, adjunk hálát az
igazságos Istennek a szenvedésekért is, melyek tisztító tűz-
ben megacézolta a nemzet erejét és tanította általuk meg-
különböztetni a hiu ragyogványt, az érényes törekvéstől! —
adjunk hálát azon bőséges adományokért és kincsekért, melyek-
hez e haza sz. földében és sz. igéjében juttatott; — jertek kér-
jük le felvilágosító, bátorító és erősítő sz. lelket, mely meg-
tartson annak utáiban, ki maga az út, az igazság és az élet;
— Isten, jóságos Atyánk! légy nekünk erős várunk! érez
bátyánk és védő fegyverünk!

E szavak elhangzása után a főesperes Sántha
K. „Oltári fohász az ezredéves ünnepen“ imát
mondá el meghatottsággal.

Ezután a menet az izr. templomba vonult,
mely fényő girlandokkal és nemzeti trikolor dra-
périákkal volt feldisztatva. Daczára az ily alkal-
makra szűknek bizonyult templomhelyiségnek, a
rend példásan volt fentartva. Az isteni tisztelet

folyamán a 12 fiuból a kántor vezetése alatt
álló kar igazán exact és szívrehatólag adta elő a sa-
játásagos melancholiával bíró zsoltár énekeket, Wel-
wardt tanító szépimát mondott el a királyért. Ezután
következett dr. Frisch Ármin budapesti rabbijelölt
kítűnő magyar kiejtéssel, lelkesen elmondott, nagy
hatást keltett beszéde, melyet itt közlünk. Az isteni
tisztetletet a Hymnus uniso eléneklése fejezte be.

Testvéreim! Ide jöttünk hazafias érzéssel és
meleg lelkesedéssel, hogy templomunk csarnokai-
ból is halljuk a hazaszeretet buzditó szavát, a
mit valamennyien oly szívesen hallgatunk; ide
jöttünk, hogy a sziv oktatását erősítse a templom
tanítása és a hazafias érzet még mélyebb gyö-
keret verjen magyar érzéssel telített szívünkbe;
ide jöttünk, hogy hálás arczezal boruljunk le a
népek és nemzetek mindenható Intézőjéhez, a
miért megengedte, hogy mindnyájunk közös anyja
— édes hazánk — reánk terjesztheti áldó kezeit
és vést és vihart legyőzve, itt áll és él a ma-
gyar: erősebb mint valaha, izmosabb mint bár-
mikor és fejlettebb, életképesebb és fiatalabb mint
ezer év előtt. S mikor a magyar nép léte ezredik
évet ünneppé emelte, mi zsidók is, erős hajtásai
a magyarság terebélyes törzsének, részt kérünk
ma az örömből és vigságból, a mint részt kérünk
a jelenkor munkájából s a mint részt fognak
kérni utódaink is a jövő ezred munkásságából
is, a mikor majdan reájuk száll a föladat, hogy
öreg apáik reszkető kezeiből kivigyék a csáká-
nyokat és a kalapácsokat és tovább munkálkod-
janak e dicső épületen; mely messze jövőre hir-
desse országunk nagyságát és hazánk dicsőségét,
a mikor majdan az ő kötelességek is leszen
megteremteni azt a Magyarországot, melyet a
„legnagyobb magvar“ látnoki szemével csak a
messze jövő ködében pillantott meg. Mert abból
a lendületes magasságból, melyre édes ha-
zánk emelkedett, mindnyájunk édes reményét
képezi: „Magyarország nem volt hanem lesz“ és
az utódokra is irányul az ország figyelme, midőn
ez édes ábránd megvalósulását biztosnak és ki-
maradhatatlannak tekintjük. A másik ezred
dicső munkájához, testvéreim, erőt és bátoritást
jöttünk kérni. Ahhoz a kié az erő és a kié a hata-
lom; a másik ezred dicső küszöbén hálás lel-
kesedéssel dicsőitjük az égben Trónolót és a
zsidó templom falai visszhangozzák kiténő öro-
münket: ünnepi diszben és magyar vendégszere-
tettel tárja föl a templom ajtait és a zsoltárköl-
tővel felénk kiáltja: Boruch habbó besém Adonáj
Áldott legyen, ki Isten nevében jött békét és
örömet, jólétet és boldogságot kérni újabb és
szebb ezerévre, beráchmochem besém Adonáj
Isten nevében terjedjen hát áldás szép hazánkra
és mindenre a mi benne szép és jó, a mi benne
magasztos és fenkölt. Isten nevében, k. hiveim
és testvéreim, felénk is hangzik a templomunk-
ban tegnapi felolvasott bibliai vers uvechaul
e erecz achuzaszchem geuloch titnu loorecz Min-
denből, a mit szereztek fizessetek váltásdíjat a
hazának.

Mindenből, a mit szereztek. S itt e földön,
e hon hegyein és völgyein, bércein és rónáin —
mindenünk. Ezenkívül nincs számunkra hely. Ha
áld, ha sujt a sors keze, itt szereztek, itt hol
bölcsönk ringott, és a hol majdan a sir hantja
is eltakar. Ha a tettek mezején sikert arattunk,
ha a szellemi élet virágaiból a tudomány édes
mézét szívjuk magunkba, első és legszentebb föl-
adatunk: geulo titnu loorecz, hogy váltásdíjat
fizessünk érte a hazának. S tudjátok-e, testvéreim
mivel fizeljük a váltásdíjat? Semmi mással
mintha e hon határain belül, e haza javára érté-
kesítjük mindazt, a mi a szellem ereje és a kéz
munkája nyújt. Egy óhaj tápláljon, egy remény
buzditson: a szabad, a hatalmas haza. A magyar
nép baja és bánata, keserűsége és panasza, hite és val-
lása, reménye és félelme, kivánsága és gondolata,
bizalma és aggodalma, mind a lelkesedés szárnyaira
emeljen, hahogy a másik ezredben gyarapita-
nunk kell mindazt, a mi békét és áldást áraszt
hármash hegységünk ormairól a hazaszeretet csen-

des kunyhóiba. Ezer éve, hogy őseink kardja
meghuzta az ország határait, de az, hogy hazánk
függetlenségét megtarthatta, az egész évezred
művének a gyümölese, ezer éve, hogy az ősek
karja itt e földön a magyarság felsőbbbségét
biztosította, de hány-szor vívták ki az utódok uj-
ból meg újból e felsőbbbséget? hány-szor áldozták
föl életüket és vérüket, hogy újból elfoglalják a
földet, melyet a kard éle már rég kivivott, hogy
újból megszerezzék a területet, melyet a fegyver
ereje már rég birtokaul jelölt ki? Ezer éve, hogy
Árpád harcosai magukénak mondták e hazát,
de hát hány-szor kellett az utódoknak bizony-
ságot tenniök arról, hogy méltó örökösei vitéz
őseiknek? Igen, testvéreim, ezer éven a magyar
nemzet jelszava nem lehetett más, mint uvechaul
erecz achuzaszchem geulo titnu loorecz, hogy e
földet, mely már a természet szent jogainál fogva
a magyaré volt, újból meg újból el kellett fog-
lalnunk, ha nem akartuk, hogy a hazához fűző
kötelekek meg ne lazuljanak. S a magyar minden
időben és minden korban azon volt, hogy ma-
gához csatolja a földet, melyet hazájának mon-
dott. Szembeszállott vézszel és viharral, küzdött
irigységgel és rozszakarattal, legyőzte a kajanságot
másokban és a kishitűséget magamagában és ma-
gasra is lobogtatta a zászlót, melynek egy
volt a fölrata: a szabadságért; diadalra emelte
a lobogót, melynek egy volt a szózata: az egyen-
lőségért és megközelítette, talán el is érte a czélt,
mely a testvériség édes édes reményét ébresz-
tette benne. „Chadosim labkorim“, a honfog-
lalas dicső munkája minden nap, minden nem-
zedéssel újból kezdődött. Egy óhaj volt az ajka-
kon, egy kivánság a gondolatban, egy remény a
szívekben: szabaddá tenni a nemzetet, egyenlővé
tenni a pórt és testvéri jobbot nyújtani minden-
kinek, ki részt kér abból a munkából, mely Ma-
gyarországot nagygyá, erőssé, dicsővé, hatalmassá
és virágzóvá teszi S hogy ezen óhaj teljesüljön,
hogy ezen remény megvalósuljon, hogy ezen gon-
dolat ténynyé váljék: ez volt azon hit, melyet
Magyarország lánglelkü prófétái hirdettek, ez
volt azon hit, melyet az egész nemzet vallott,
ez volt azon hit, melynek templomában a sza-
badság, az egyenlőség és a testvériség oltárán
áldoztak. A haza földje — ezt vallották őseink
ezer éven át — nem egyedül örökségképpen
száll az utódokra; minden kor, minden nemze-
dek újból lásson hozzá ehhez a munkához, mely-
lyel e hazát elfoglaljuk: erővel, tehetséggel, szor-
galommal és munkával, ha lehet, de élet, vér,
áldozat, szenvedés árán is ha kell. Ha azt akar-
juk, hogy a haza földjét joggal a mienknek mond-
juk első kötelességünk: geulo titnu loorecz, hogy
munkával magunkhoz váltsuk. Mert az apák
kardja megszerezte nekünk e hazát, rajtunk áll, mint
birjuk ezt megtartani, az apák ereje jogot adott
nekünk itt e hazában, rajtunk áll mint birjuk e
jogokat a haza javára értékesíteni. Mikor őseink
ide jöttek és a honfogaló magyarok egyik törzse
zsidóhitű nemzetiség volt, vérszerződéssel pecsétel-
ték meg hűségüket a hazához. Az akkor költött szer-
ződés ránk is kötelező, az eskü szentségét az idő
távolsága nem szüntette meg. Keduso risauno
kodsó leszato vekodsó leusid lovau — mondják
a talmud tanítói. A mi az apákra szent és kö-
telező volt, szent és kötelező marad az utódokra,
az örökhagyók magukra vállalták, ezt be kell
váltaniök az örökösöknek.

Szent és kötelező hát ránk zsidókra az
Árpáddal kötött szerződés, mert a magyarság
győzelme a mi győzelmünk, ereje a mi erőnk,
hatalma a mi hatalmunk, dicsősége a mi dicső-
ségünk, szenvedése a mi szenvedésünk, fájdalma
a mi fájdalmunk és szabadsága a mi szabadsá-
gunk volt. Szeretjük hazánkat, mert összeforraszt-
ott bennünket a közös küzdelem, a közös szen-
vedés és a közös czél. Itt élünk ezer év óta.
résztvettünk a honfoglalás dicső munkájában:
karunkkal és kardunkkal kivívtuk a jogot, hogy
hazánkat szerethessük.

Tatár, török pusztította az ország határait
és a mi őseink vére is áztatta e hon termékeny

virányait, a mi őseink vére is pirosította a haza zöld pázsitjait: a hazai földben nyugvó ősi csonatok kegyeletet ébresztenek bennünk a magyar név iránt. Századok elmúltak, béklyóba verték a magyart, iga alá fogták, lánczot kovácsoltak kezére, jogát akarták elbitorolni, szabadságát elkobozni: az önkényes zsarnokság a magyar zsidókon sikerrel és eredménnyel próbálta erejét. Mikor a magyar szabadság napja elhomályosult, sötétség nehezedett a magyar zsidóságra is. S mikor veszélyben volt a haza és egy lángelme szózata fölébresztette tespedésből, úgy hogy fegyvert fogott a hon minden fia: a küzdők táborában a zsidók is ontották vérüket a hazáért és a szabadságért, ott volt a jognélküli zsidóság, hogy megvédelmezze a magyar jogait, ott volt a kicsinyített Izrael, hogy nagyra növelje Magyarországot, ott volt a hontalan nép, hogy elhuljon a csatában egy szabad nép honáért. A közös küzdelem függetlenné tette e hazát, visszanyerte a magyar saját szabadságát és vele együtt szabaddá lett a zsidó is. Erősödünk, fejlődünk, nem vélt magasztalatot értünk el az utolsó negyedszázadban, és ebben a munkában, mely ilyen eredményeket mutat föl, ismét részt vesz a zsidó, a mint részt vett a honfoglalás művében. Összenőttünk hát, összefortunk a magyarsággal, mert győzelme a mi győzelmünket, szomorúsága a mi gyászunkat és szabadsága a mi szabadságunkat vonta maga után. Mert a szabad magyar törvényhozás jel-szava is az volt; uvechol erecz achuzaszchem geulo titno no loorecz az élet minden terén szabadságot biztosítsunk első sorban mindenkinek.

S éppen ezért, midőn a magyar nép léte ezredik évét ünneppé emelte, a zsinagoga lelkes örömmel tárja föl kapuit, mert a zsidó templom Magyarországon soha más mint zsidó és magyar nem lehet. A hazafiságra buzdító szöveget a zsidó templom hangoztatja is, terjeszti is. A ki a zsinagoga tanításait szívébe veszi, ez azon lesz, hogy hazánkat nagygyá és dicsővé tegye. Mert a zsinagoga tiszteli azon igazságokat, melyekért a magyarok ezer éven át küzdöttek és harcoltak. A ki a magyarság szent érdeke ellen szentségtelen kezét fölemeli, az haláldőfést mér a zsidóságra, mely nálunk Magyarországon másból, mint a hazafiság éltető nedvéből nem akar táplálkozni. Ha tehát öröme hangol a haza öröme, ha vigságra Magyarország jóléte: úgy mint ma, mindig keressük föl a zsinagoga falait és imára nyiljon ajkunk: shechijonu vekijmonu vehigionu lazman haze, hogy elérnünk engedte azt a napot, melyre az utódok örömmel gondolnak, melyre a késő századok nemzedékei büszkeséggel tekintenek vissza: hogy megtartott minket a magyarságnak, hogy megtartotta nekünk Magyarhont mindnyájunk örömeire, mindnyájunk dicsőségére és mindnyájunk büszkeségére.

Mindnyájunk büszkeségére, mert mindnyájunk büszkesége e haza. Hisz' fogalmában titkos csodálatos erő van, mely magával ragadja a szíveket és a lelkeket. Szeretete szülte e történet legragyogóbb alakjait, az ő szolgálatában vésték föl nevüket a halhatatlanság dicső oszlopára. Mindnyájunk büszkesége e haza, mert az isteni gondviselés is így akarta, hogy az európai népek és nemzetek tömkelegében egyedül Magyarország az, mely már most is visszatekinthet ezeréves gazdag és főnséges multra. Ezer éve, hogy őseink mint nemzet léptek az élet színterére a remény hízogó ígéreteivel és félig sejtett boldogsággal. De azóta, ha a harcz viharába rohantunk, nem láttunk egyebet a „Haza“ jelszóval megírt zászlónál, nem éreztünk egyebet az eszme lelkesítő tüzeinél. Ha a küzdelem golyózápóra földhöz terített is, soha meg nem haltunk, mert földhöz terítve újból föltámadtunk: az anyaföld érintése új életet lehelt bányádt és elfáradt tagjainkba. Szívünkben remény és nyugalom honolt, ha a bőrtön fekete fenekén már nem voltunk képesek megkülönböztetni a nap és az éj, a tavasz és az ősz változásait. Vértanúink megdöbbenő nyugalommal léptek a vérpadra, hóhér pallosa alá. Éreztük, hogy a nagy világon nincs számunkra

hely, az édes haza pótolhatatlan és a hon fia eredete helyéből kivétevé, olyan mint a kerti növény, mely idegen földben csak sanylik és nem ver gyökeret. Évszázadokon át bizony a magyar igen gyakran csak a remény emlőin táplálkozhatott, de szilárd és állhatatos maradt, mint az őserdő tölgye, mint a Libanon czédruza: el nem gyöngültünk és el nem csenevészünk soha. Isten akarta, hogy a magyar éljen és legyen, mert léte alapja a jog és igazság volt; Isten így akarta, hogy a magyar erős legyen, mert ő rá alkalmazta a prófétai szöveget: Caufe neszaticho lagojim, őrré állítottalak a népek és nemzetek biztonsága fölött. Ott álltunk a Kelet és a Nyugat kapuin, saját testünkkel fogtuk föl az ellenség halálos nyilait, de a reánk bizott kincset, a civilizációt és a műveltséget megóvtuk, megvédtük és megmentettük a Nyugatnak. Rendeltetésünk volt itt e hazában és mi helyt álltunk feladatunknak. Nem tétlenül folyt le az ezer év, munkát végeztünk és hasznos üdvös eredményeket értünk el

Erősek voltunk ezer éven át, azok maradtunk a másik évezredben is. Az ezeréves aggkor tevékenységünket meg nem zsidbasztotta, az ezeréves aggkor hazaszeretetünk tüzeit le nem lohasztotta. Régi nemzet vagyunk, de azért szeretjük hazánkat az ifju heve érzelmeivel, szeretjük önállóságában, szeretjük oszthatatlanságában és szeretjük nyelvében. Az egységes magyar állam eszme életet öntött belénk ezer éven át, az egységes magyar állam eszme tüze forraszszon egybe a másik évezredben is. Neki köszönhetjük erőnket, erősségünket, lelkesedésünket kitartásunkat harezban és küzdelemben, bajban és búban, fájdalom és szenvedésben; ez lelkesített és tüzesített, meggyorsította szívünk dobogását, magával ragadott mint a rohanó ár, tünködött mint a szívárvány és világított mint nap. Kincsünk, hatalmunk erőnk, dicsőségünk és büszkeségünk volt. Életet és alakot adott belső világunknak, gondolatainknak, érzelmeinknek és lelkesedésünknek: neki köszönhetjük, hogy fönmaradtunk. Mint a csillagok a naptól, úgy nyertük mi fényünket a magyar állam-eszme ragyogásától és miként a csillagok abban a pillanatban, melyben körforgásuk napjuk köréből kizökkent, a semmiségbe hullanak, azonképpen mi is abban a pillanatban, midőn gondolataink a magyar állam eszme gondolataitól eltérnek, lezökkentünk arról a magaslatról, melyet ezer év nehéz küzdelmei között magunknak kivivtunk és rohamosan sülyedve, a felejtés végtelen örvényébe taszítottunk.

Ez eszme ébrentartását, testvéreim, a magyar nyelv ereje szolgálja, mely fölkelte és mozgásba hozza a lelkeket, mint szélvész a hullámokat. Nyelvében él a nemzet, abban éljen a magyar nemzet is, benne nyilatkozzék a gyermek ártatlan csevegése, benne az anya gyöngéd áldása. Abuzgó gyülekezeti tanácskozása, a közösen elrebegett imádság magyar nyelven törjön magának utat a Mindenható számolya elé. Az iskola és az otthon melegágyai legyenek a magyarság fejlődő növényének. Ápoljuk, fejlesszük, terjeszszük, beszéljük, hogy a Kárpátoktól az Adriáig érzelmeink mind hazánk édes csengő nyelvén szólaljanak meg. Nincs ennél drágább kincsünk, nincs ennél drágább ereklyénk.

* * *

Te pedig népek és nemzetek mindenható Királya, hatalmas menyekben uralkodó Isten! Haskifo mineaum kodsecho min hasomajim uvoorecz Tekints le szent hajlékodról az égről és küldd le onnan áldásodat. Áldd meg édes hazánkat Magyarországot és annak legelső emberét: a királyt, kinek bölcsesége és alkotmány üsztelete lehetővé tették, hogy a mai napot mindannyian oly kitörő örömmel üljük meg. Áraszd reá áldásod bőségszaruját, övezd nevét a nagyság fényével, a magyarságot pedig vezesd az élet, az öröm, a jólét és a boldogság útján, hogy egyesülve a testvér a testvérral, a felekezet a felekezettel és a nemzetiség a nemzetiséggel, mind egy érzésbe olvadjon egybe, a hazaszeretet szent érzelmébe.

Szívünk telve örömmel, az öröm áradása elállítja a szót ajkunkon, megakasztja a hangot torkunkon midőn Téged csakis, Téged akarnánk dicsérni és dicsőíteni, a miért ott voltál a magyar néppel ezer éven át baj és bánat, öröm és jólét között. Ki mimcho hakaul Tőled nyertünk mindent, Te mérted reánk a csapások sulyát, de bőségesen kárpótoltál mindenért, a midőn elérnünk engedted a mai napot, a Sensaz hajauvél, a jubileum esztendejét. Oh, add hogy tovább is élhessünk e földön hogy megtarthassuk a mink van, megszerzhessük a mi nincs és a magyar név fénye és dicsősége tovább is ragyogjon messzire hirdetve egyetértést és békét az ország felekezetei és nemzetiségei között. Áldd meg édes hazánkat, törvényhatóságait, kormányát és az országgyűlést; engedd hogy iskoláink a magyar műveltség tenyészkeretévé legyenek. Áldd meg e várost, hatóságait, intézeteit, intézményeit és iskoláit; áldd meg e hitközség vezetőségét és tagjait; áldd meg e város összes lakóit és az ország minden emberét ma és mindörökké. Ámen.

A millenáris diófa erdő ültetés.

Dr. Tóth Imre bányakerületi főorvos kezdeményezéséből és hathatós jóakaratóból megvetetett alapja a millenáris diófa erdőnek. E célra dr. Tóth Imre több mint ezer darab diófa csemetét bocsátott rendelkezésre, melyből a Majercsok nevű letarolt erdőterületen mintegy 500 darab már előbb és most e hó 11-én az ünnepélyes kivonulásnál mintegy 550 darab ültettetett ki. Az idő is igen kedvezett e pompás ünnepélynek. Már 2 óra felé gyülekeztek lobogókkal és zászlócskákkal tanítóik, tanáraik vezetése mellett az összes elemi népiskolák, leány és fiú növendékei, a gymnasium és a lyceum tanulói és kirándult az akadémiái fiatalság is zászlója alatt. Balogh László zenekara a városház előtt ráhúzta a Rákóczy-induló s ekkor a menet megindult. Elöl az iskolák növendékei, utánuk az akadémiái fiatalság ment hosszú sorban, melyet Szitnyai József polgármester és dr. Tóth Imre vezetése mellett a nagy számmal egybegyűlt szép férfi és hölgyközönség követett. Megérkezve a mintegy $\frac{3}{4}$ órai távolságra „Majercsokhoz“ (a millenáris ünnepély alkalmából nem nevezhetnők-e el „Kistanyá“-nak?) a kirándult közönség a Szöveget énekelte el; ezután a polgármester rövid de magvas beszédet intézett az egybegyűltekhez. Az erre következett éljenek lecsillapultával dr. Tóth Imre mondotta el következő beszédjét:

Őseink ezer év előtt vérrel és karddal szerezték meg a drága hont; nekünk késő unokáknak nem hagytak más feladatot, mint örökségünket megtartani, azt kellemessé és jövedelmezővé tenni, hogy e szép földön a magyar nemzet elszaporodjon és biztos megélhetést találjon.

Évek előtt, már 12 éve lehet, azon gondolat és tervvel foglalkoztam, miként lehetne Selmezbányán a kopár és meddő területeket jövedelmezővé tenni, s az így nyert jövedelmet e város illetve drága hazánk javára, itt a felvidéken a magyarosítás szent ügyének előmozdítása és megszilárdítására áldásosan felhasználni. Ekkor gondoltam a diófákra, ezen gyümölcsfa itt szépen diszlik, mindenütt megterem, hosszú életű, későn lombosodik, ritkán fagy el és évről évre biztos jövedelmet ad.

Az 1887-dik év őszén előre ment kísérletezés után nagyobb telepítést eszközöltem, a ma itt kiültetésre kerülő nagyobb példányokat vetettem el, s az 1888-ik év telén ajánlatot tettem a Tekintetes városi Tanácsnak, melyben késznek nyilatkoztam a város területén keresztül futó összes állami és más utak mellé, nemkülönben az utak melletti legelőkre a kiültetés és utánpótlásra szükséges diófákat szolgáltatni, kimondtam, hogy 20000 darab diófát akarok kiültetni; egyuttal kikötöttem, hogy beadványom értelmében, melyet a nemes város közgyűlése mint alapítványt fogadott el, az ezen diófák után eső jövedelem akként használtassék fel, hogy abból évente 10 % tőkésítették, ezen jövedelemnek örök időkre való biztosítására; 20 % a város területén magyar hazafias szellem-

ben működő lelkészek között osztassék ki; 35 % az összes elemi népiskolák javára, tekintet nélkül a vallásfelekezetre — használtassék fel; s pedig a magyar hazafias szellemben működő néptanítók jutalmazására és fizetésök jobbitására, az iskolák felszerelésére és építésére, a szegény tanulók segélyezésére és a jeles tanulók jutalmazására, egy szóval a magyar hazafias szellem ápolása és fejlesztése mint főczél mellett az elemi oktatás előbbvitelére. A jövedelem 5 % pedig egy fajsík alap javára tőkésítendő mindaddig, míg az alap elég nagygyá fejlődik arra, hogy ennek évenkénti kamatai elegendők hasonló befektetések állandosítására, azután a népiskolákra fordítandó.

Ma nyugodtan mondhatom, hogy ezen hazafias vállalkozásunkban a kezdet nehézségeivel már megküzdöttünk, és a népiskolák javára ezer diófát kiültettünk.

Ezen vállalkozás nem minden nehézség nélkül volt ennyire vihető, nem tekintve a kényes diófacséméték felnevelésének számtalan aprólékos nehézségeit, arra a tapasztalatra jutottam, hogy az utak mellé és a legelőterületekre alkalmas fákat 8 sőt 10 évig is kell iskoláztatni, s innét eredt az, hogy a 8 év előtt kimondott ige csak ily hosszú idő múlva valósulhat, másrészt számolni kellett egyéb akadályokkal is t. i. a nép egy része az exponált helyen a diófákat lopdossa; a diófákra éhezőknek étvágyát előbb ki kellett elégiteni, erre eddig vagy 3000 diófa kalódott el egyébként hiába ültetünk, mert azt ellopják! Továbbá a mi vidékünk lakossága a fákat nem becsüli meg, veszületett rosz hajlamainál fogva rongálja, tördeli, vágja, marhákkal rongáltatja! Hogy a számok is beszéljenek, telepemből az utak mellé ültetésre kiadva és részben kiültetve lett körülbelül 1700 darab diófacsémete s ma nincs több mint 1000 darab.

Azonban ez se baj! minden rosznak vége is van, a publikum romboló természete is meg fog szünni, megszokja a kiültetett fát, azt nemcsak békében hagyja, de idővel meg is szereti és a támadások ellen megvédelmezi!

De ma nemcsak azért jöttünk ide, hogy a népiskolák javára folyamatban lévő diófák ültetését megkezdjük; mert ezt már öt évvel előbb kellett volna megünnepelnünk! Ezen év márczius havában egy újabb ajánlattal léptem a Tekintetes városi tanács elé, hogy városunkban levő két középiskola javára egy diófaerdőt ültessen ki, melynek jövedelmét mindaddig tőkésítse, míg az így összegyűjtött tőke kamata az évi 6000 frtot kiteszi, ezen összeg felét egyenlő részben a két középiskola tanintézetéjévé fordítsa, felerészből ösztöndíjakat képezzen, s az intézetekből kikerülő jeles tanulóknak adományozza felsőbb tanintézetekben tanulmányaik folytatására.

A diófaerdő tőkésített jövedelmének kamatját évenként felhasználhatja, mennyiben a tőke növelésére tisztán csak az értékesített dió jövedelme szolgál. Ezen diófaerdő kiültetésére és pótlására a szükséges csemetéket felajánlottam. A nemes város a diófaerdőnek ezen 12 cat. holdnyi területet határozta el, ez képezi a millenárius diófaerdőt, ennek beültetésére jelentünk meg itt. Ezen diófaerdő rendeltetéséről a nemes város közgyűlése még nem határozott, de reményem beadványomat teljes szövegében elfogadja!

Egy igen fontos, magyar hazafias vállalkozás alapítására jelentünk ma itt meg s egyesült erővel létesítjük azt, mely hivatva van Selmeczbányán nemcsak a magyar hazafias szellemű népnevelést, mivelődést, de egyúttal a magyarosodást is előmozdítani, szolgálni és örök időkre biztosítani! Selmeczbánya magyar hazafias érzésű város, de nyelvében még nem egészen magyar, egy viruló oázis a felvidéki tótság és németség közt, mely évről évre nagyobb terjedelmet nyer, 23 év óta lakom Selmeczbányán, ezen idő óta örömmel tapasztalom a magyarosodás terjedését és megszilárdulását, midőn ide jöttem, még általános volt a mivelő közönség között a német nyelv, ma már ritkán hallani azt, én itt tanultam meg né-

metül, illetőleg gyakoroltam be a német nyelvet és ma már gyermekeim itt nem tanulhatnak meg németül.

Nyelvében él a nemzet! nekünk mindent el kell követni arra, hogy a Kárpátoktól le Adriáig egy nyelvű nép lakjon, a hazáját lángolón szerető magyar! Nekünk semmi áldozattól, munkától sem szabad visszariadnunk ezen szent cél valószínűségében! A költő azt mondja: „gondolj merészet és nagyot, és tedd rá éltedet nincs veszve bármi sors alatt, ki el nem csüggedett!” Én hiszek, én bizom a magyarság megszilárdulásában és elterjedésében, életképességében és biztosra veszem, hogy a mely nemzet egy ezredév alatt annyi viszontagság után megőrizte nemzeti jellegét, nyelvét, midőn ma a mivelődés ily magas fokára jutott, nemsokára nyelvben egygyé válik és e hazá áldott földén csak a zengzetes magyar szó fog hallatszani.

A magyar nemzet beékelve Európa idegen nyelvű népei közé, fennállását, jövőjét csak úgy tudja biztosítani, ha nemcsak nyelvében erősbödik meg, hanem egyszersmind számban is elszaporodik, s ezt az által érzük el, hogy minden talpalatnyi földet hasznosítunk és a közmivelődést előmozdítjuk!

Selmeczbánya egy évezred óta kincses bányája szeretett hazánknak, s földje mélyében még sok ki nem aknázott arany és ezüst van, de talaja szegény, éghajlata zord; azonban csak akarat kell és kitartó munka, s a jól megmivelt föld hálás lesz s a ráfordított fáradságot megjutalmazza. A selmeczbányai lakos ragaszkodik szülőföldjéhez és a bányafoglalkozáshoz, nem szivesen vándorol ki, azért egyik főtörekvésünket oda kell irányozni, hogy az itteni megélhetést több oldalról is biztosítsuk. A kiültetendő 20000 diófa, habár csak 30—40 év múlva, de akkor biztosan fog jövedelmezni és minthogy 200 évig is él, tehát hosszú időközön keresztül igen szép, legalább is 20, de egész 40.000 forintnyi jövedelemre nyújt kilátást, mely jövedelem nem csekély fokban fog az itteni megélhetés előmozdítására szolgálni. És ezen cél elérésére nem kell más, mint idő, kitartó munka és erős akarat! Az a lelkesedés és szeretet, mely szívemet eltöltötte a diófák tenyésztésében, terjedjen az e város minden lakójára, akkor az az őseink által szentnek tartott nemes fá, a szeretet meg fogja hálálni!

Mielőtt beszédem bevégezném, hozzátok is van még pár szavam szeretett hazám fiataisága! A nemzetet egyes polgárai alkotják, a hazát fiai teszik nagygyá és hatalmassá! a nemzeteket a tudomány, a közmíveltség és a szorgalmas munka teszi vagyonossá! tehát, hogy Ti is a hazának hasznos fiai legyetek, hogy a hazát nagygyá és hatalmassá tegyétek, minél több ismeretet és tudományt sajátítsatok el, minél több szorgalmat és munkát fejtsetek ki; a hazá jelene a miénk, most működő férfiaké, a hazá jövője a ti kezeitekbe van letéve! A ki hazáját és nemzetét szereti és semmi akadálytól sem riad vissza, hogy annak javára munkálkodjon, a hazá felvirágoztatására az eddigi jövedelmeket meg kell hatványozni, és csakis így dolgozva tekinthetünk büszkén vissza a lefolyt ezredévre, így munkálkodva a magyar nemzet élni és fölvirágozni fog és nemcsak: merre zugsnak hajjai Tiszának, Dunának, de hazánk minden pontján jólétben fognak élni a hontszerző ősök késő unokái.

És most, midőn a jövő ezredévben a magyar kulturát szolgáló millenárius diófaerdő kiültetéséhez egyesült erővel hozzáfognánk, kiáltunk egy szívvvel egy lélekkel: éljen az alkotmányos magyar király, éljen a magyar hazá!

E beszédet harsányan megéljeneztek, mely éljeneket a köröskörül fekvő, fenyvesekkel borított hegyek, bércek és halmok hatalmasan viszhangoztak. Ezután következett a csemeték elültetése. Egyszerre csak felbomlott a rend és a tanulók és az akad. ifjak szerteszéjjel siettek a csemeték elültetéséhez. Különös szép látványt nyújtott e munkálkodás, melynél kicsi és nagy élő kifejezést óhajtott adni millenárius hazafias érzületének. Az első fát dr. Tóth

Imre mint alapító ültette be a következő szavak kíséretében: „Magyarország nem volt, hanem lesz“; a másodikat Sztinyai József polgármester e szavakkal: A nemzet és az ezzel összeforrott ősbányaváros dicsőségére mennél több gyümölcsöt élvezzenek a késő nemzedékek! A harmadikat Fekete Lajos főerdőtanácsos és hely. akad. aligazgató, a selmeczi bányász és erdészeti akadémia nevében ezen szavakkal: „Vivat, crescat, floreat!“ — A negyediket Zivuska Jenő akad. ifj. elnök az akadémiai ifjuság nevében e szavakkal: „Sors bona nihil aliud; azután Jezovics Károly lyc. igaz. nevében e szavakkal: „Verj gyökeret erőset, mélyet e földbe, mint a milyet vert a honszeretet a mi szívünkbe,“; a Selmeczbányai Híradó és Hetilap nevében Vörös Ferencz egy kis, rögtönzött sikerült beszéddel, Szentgyörgyi Ede pedig a következő szavakkal: „Hazám földje, melybe ültetem e fát viruljon s legyen áldott sok ezer éven át:“ a gymnasium nevében Paratanár a következő szavakkal: „Lement a nap, de csillagok nem jöttek. Sötét az ég, közel s távolban semmi fény sincs, csak mécsvilágom s honszerelmem ég“; Storch János szivargyári igazgató e szavakkal: „Magyarország boldogságára“ ültették be fájukat! A faültetés befejeztével Zivuska Jenő akad. ifj. elnök a következő hatásos hangon elmondott, gyönyörű beszédet tartotta:

Tisztelt ünneplő gyülekezet!

Mikor e csemetéket itt elültettük, mindig egy párhuzam volt eszemben, nevezetesen azon hasonlat, mely egy fá és az ezredéves Magyarország között létezik. Kis ágól délcegen sudárba szökken az ezredév előtt testvéreitől elszakadt magyar nép; mély gyökeret vert a mivelő világ szívében, s ágai alatt ma már az emberiség nem egy érdeke, nem egy eszméje nyugszik. A mint e fát majdan viharok fogják megtámadni; a nyár forrósága, a tél irigy fagyja, tövére hullt kő, a férgek örlő fogai. — aként volt, van és lesz kül- és beltámadásoknak kitéve Magyarország! De hát megvárjuk-e? Megijedünk-e az idő fenyegető újjától? Soha! Az önbizalom ereje a győzelem ereje!

Vegyünk példát e fácskától, melyek mélyen a talajba eresztik gyökereiket, s úgy daczolnak az elemekkel. Mi is kapcsoljuk össze lelkünket a hazá földjével; legerősebb gyökér a honszeretet.

Minden balsors daczára is viruljatok zsenge fácskák s természetben hatalmasan álljatok a jövő ezredig. Előre látom, belátok a jövő ködös fátylába, hogy lesznek napok, mikor benneteket is megfoszt diszeitektől a sors; leszagatják lombjaitokat, kivágnak benneteket. Ha ez bekövetkezik, azt óhajtom: ne másra használják leveleteket, mint a hazáért harczoló és vérző hősök diadon homlokára koszorúnak, — s ha elvesztenék a harcot, a ti törzsetek legyen az elbukottak fejfája és koporsója.

Mikor pedig távozni akarunk e helyről, hová mindnyájunkat azon föld iránti szeretet hozott össze, mely földben gyökeret vernek e csemeték, s mely földhöz mindnyájunkat rendületlen szeretet kapcsai kötöznek, meg nem állom, hogy fel ne emeljem szememet az égre, s ne szólítsam meg könyörgő hangon a véghetlen igaz Istent, áldását kérve reánk és utódainkra. — Nemzeteknek és világoknak hatalmas Istene! Te, a kinek alkotó jobbajából pillantás alatt új mindenség teremhet, a kinek pusztá lehelete által nagyokká lesznek, vagy az enyészet sírjába dőlnek erős nemzetek; a ki jó kedvvel és bőséggel tudsz megáldani, de haragod ereje megalázza a mi büszkeségünk erejét, s elemek csapásait, az öldöklő hadvészt küldöd partos népek tűzhelyeire, — tekints le ránk magyarok Istene és áldd meg a téged imádó magyar nemzetet! A megpróbáltatások idejét átéljük, betellett immár keservünk pohara, s egy ezredéves véres verejtékkel végzett munka után békés ünnepnapot óhajtunk. Add meg a béke idejét, s ha talán viharokat küldesz reánk, nyujtsad a te védő karodat fölénk, hiszen

Balsors az, mely régen tép
Hozz rá vig esztendőt;
Mebühödte már e nép
A multat s jövendőt.

Az oriai éljénés után valóban nagy lelkesedéssel énekelték el a kirándulók a Hymnust, melynek mély bánatos hanghullámai mind inkább elhalóan hangzottak el a hegyek közé, ott is suttogva még: „Mebühödte már e nép a multat s jövendőt!“ A hazafias, emelkedett hangulatu, szép ünnepély ezzel befejezést nyert és mi még azon ohajunknak adunk kifejezést: vajha az abban résztvevők mindegyike, de különösen a diófaerdő lelkes megálapítója, a nemes emberbaráti és hazafias célokra már oly sokat áldozott Dr. Tóth Imre szeretve tisztelt bányakerületi főorvosunk, megérje még azon időt, a midőn e millenárius diófa erdő gyümölcseit is fogjuk élvezhetni.

A törvényhatóság ünnepi díszközgyűlése.

Folyó hó 13-án reggel 6 órakor mozsárlövések jelezték, hogy ünnepet ül a város, mely ünnepi dísz is öltött magára. Még annyi nemzeti lobogót nem láttunk kifűzve, mint most a milieniumi ünnepek alkalmával. Nyolcz órakor reggel harsogó zene hirdeté a bányászok felvonulását. Soha még annyian nem voltak együtt; 1896 fejből állott a létszáma kohómunkásokkal együtt. Valóban tekintélyes szám. Pachertáró 435, Ferenczakna 321, Károlyakna 156, a zúzók 375 munkása stb. stb. 6 tiszt alá osztva, Jákó Gyula, pachertáró bányamérnök vezetése alatt vonultak a városháza elé, hol a város költségén 1600 db. milieniumi érem lett köztük kiosztva. Megemlítjük itt hogy minden bányász altiszt, akár megjelent a kivonulásra akár meg volt ebben akadályozva, 1—1 forintot kapott, a munkásoknak pedig kijárt napi bérük: összesen a bányászoknak így 1200 forint, a kohó munkásoknak 148 forint lett kifizetve. Az összegyűltekhöz 9 órakor a bányász és erdészakadémia tanári kara és ifjusága csatlakozott, mire a díszmenet megindult a Nagy-Boldogasszonyról nevezett templomba, hol Podhragyay Pál, prépost plébános celebrált fényes segédlettel. Diaconus volt Hidvéghy Árpád, subdiaconus Kákonyi János, infalista Sztasek János. A zenekar, Cziczka Sándor egyházi karnagy vezetése alatt Diabelli Antal C dur nagy miséjét adta elő „Ave Maria“ soprán és fuvola betéttel ugyan a szerzőtől. A soprán Berzeviczy Margit és Knezovics Irma énekelték, a fuvolán Clement Károly játszott zenekar kísérettel. A nagy mise végeztével a bányászok s a teljes díszben kivonult tüzoltók és az időközben saját zászlójuk alatt érkezett iparosok sorfala között megindult a menet az evang. templom felé. Szitnyai József polgármester jobbjánál Hüttl József ministeri tanácsos, baljánál Farbaký István országgyűlési képviselő ment. Ott láttuk városunk Nestárát is a galambász Goldbrunner Sándort; a város utolsó főispánját, ki városunkat már 2. ízben képviselte az országgyűlésen, így 1848-ban is. Ott volt a bányaigazgatásügyi tisztikar teljes számban, az akadémiái, a lyceumi, a gymnasiumi tanári kar, az egyes hivatalok tisztikara, a különféle egyletek, társulatok tekintélyes számban. Az ág. ev. templom előtt a bányászzenekar a szózatot játszotta; a templomban tartott rövid ima után megindultak a szt. Háromságterre, hol Ő Felségeik képeiével, fenyőgalyfűzerekkel és nemzeti szín lobogókkal díszített tágas emelvény fogadta be a díszközgyűlést. A zászlódiszt öltött téren kitünt izléses nemzeti szín díszével azon ház, hol Farbaký István, orsz. gyűl. képvis. lakása van. Feltűnhető az is, hogy a volt bánya törvényeséki épületen zászló nem volt kifűzve. Szitnyai József polgármester szép beszéddel megnyitotta a díszközgyűlést:

Tekintetes törvényhatósági Bizottság!

Mélyen tisztelt ünneplő közönség!

Ma azért gyűltünk itt egybe, hogy mint az ország alkotmányának intézvényes szerve és a magyar haza testének és véreinek alkotó része az Isten szabad ege alatt közhatoságunk tekintélyének latbavetésével tanuságot tegyünk arról, hogy a mikor az egész nemzet ünnepel, mi is vele együtt érzünk.

A gyermek szeretete a baráti kézszerítés és a rokonszenvezők szívonzalma nem lehet bensőbb, nem lehet melegebb s nem lángolóbb, mint azon fiui áhitat és érzelem, mely lelkemet közhatosági ünnepélyünk ezen pillanatában a tekintetes törvényhatóság mindenik tagjával városunk minden lakosával és hazánk minden igaz fiával szemben áthatva a hazaszeretet hálaimájára készlet.

Hiszen édes Hazánk a magyar állam ezredéves fennállásának zárópontján és a második ezredév küszöbén, mi egyéb honolhat keblünkben, mint a honszerelem osztatlan lelkesedése, mely nemcsak a legelőkelőbbekre, sőt magára a koronás fejedelemre is felmagasztaló.

E lelkesedéstől áthatottan első sorban hálát mondok a népek sorsát intéző jóságos Égnek, hogy édes hazánkat s magyar nemzetünket ezeréves küzdelmei daczára is megtartotta, életerejét gyarapította s további megmaradását az európai államok sorában megszilárdította azon biztató reménnyel, hogy azt az utánunk következő nemzedékek, nagynak, hatalmasnak, dicsőnek és boldognak vallhatják.

Az Ég ezen jóságos kegye előtt fiui áhitattal és a legbensőbb hálával meghajolva másodsorban osztatlan örömemnek adok kifejezést a felett, hogy a Tekint. törvényhatóság vezetése oltalma alatt álló ősbányavárosunk nemzet létevel összeforva a magyar állam ezeréves fennállásának világtörténelmi jelentőségű ünnepét a magyar kultúra jelen magaslatára felemelkedve ühethi, s a többi törvényhatóság sorában méltó helyet fog-

laltván el, büszkén hirdetheti, hogy ő is egyike azon tényezőknél, melyek az első ezerév alkotásaira, vívmányaira, nemzetünk haladására és a haza boldogítására közrehatottak.

Közjogi állása és közérzete, kulturalis és társadalmi életének mozgalmái, népének lelkesedése, áldozatkészsége, nagybíró ősparának nemzetgazdasági jelentősége és a bányaművelés terén elért technikai vívmányaival ugyanis számtalanszor beigazolta, hogy léte az első ezredévet átkaroló láncz egyik alkotó szeme volt s helyét mindenkor méltóan töltötte be.

E szerint joggal s igazolt önérzettel veheti ki részét az első ezerév érdeméből s annak megünnepléséből.

Engedje az ég és a föld ura, engedje a Magyarok Istene, hogy hazánk s vele ősbányavárosunk sorsának Ariadne fonala az idők végtelenségében sohase szakadjon meg.

Te pedig dicső multu ősbányaváros — áldjon vagy verjen sors keze — légy hive hazádnak és mindenha erősbödve s virágozva a haza ezen örökkévalóságában hass, alkoss a haza fényére és a trón dicsőségére.

És mi, kik mint az első ezredév utolsó nemzedéke, mindenkor lelkes őrei voltunk a hazaszeretettel ápolat haladásnak, buzdítsuk a második ezredév első nemzedékét hasonló hazafias erények gyakorlására, hogy képessé tehessük legdrágább kincsünk, a három bércz s a négy folyam közt elterülő magyar hon megtartására.

Ezzel az ünnepi közgyűlést megnyitván s a t. trh. Bizottságot honfiúi tisztelettel üdvözölvén, a napirend tárgyalásának felvétele előtt első sorban bemutatom a m. kir. mintszterelnök úr ő nméltóságának f. é. 8086 sz. leiratát, valamint a főispán úr ő méltóságának f. é. 360 sz. alatt a tek. közgyűléshez intézett üdvözölő iratát, melynek felolvasását kérem.

A ministerelnöki leiratot Sztancsáy Miklós főjegyző, Horváth Béla főispánunk üdvözölő átiratát Vörös Ferencz tb. főjegyző felolvasván a közgyűlés egyhanglag hozott határozatával kimondá, hogy Ő Csász. és Apostoli Királyi Felségének legfelsőbb elhatározását az iránt hogy ezen város hódoló feliratát legkegyelmesebben köszönettel tudomásul venni méltóztatott, hódoló tisztelettel fogadja s elrendeli, hogy az a város levéltárába elhelyeztessék; továbbá, a főispán ő méltóságának üdvözölő átiratát hálás köszönettel fogadja s ő méltóságát biztosítja arról, hogy soha sem fogja szeme elől téveszteti azon küldetését, melyet elébe saját hivatása s az ország érdeke szab s elrendeli, hogy ezen őszinte ragaszkodásáról a főispán ő méltósága külön válaszirattal értesítessék és az üdvözölő irat a levéltárba helyeztessék.

Ezek folytán határozatilag jelentem ki először hogy Ő Császári és Apostoli Kir. Felségének legfelsőbb elhatározását az iránt, hogy ezen város hódoló feliratát legkegyelmesebben köszönettel tudomásul venni méltóztatott, hódoló tisztelettel fogadva elrendeli hogy az a város levéltárába elhelyeztessék; másodsor pedig kijelentem, hogy a főispán Úr Ő Méltóságának üdvözölő átiratát hálás köszönettel fogadva s ugyanazt biztosítván hogy sohasem fogja szeme elől téveszteti azon küldetését melyet elébe saját hivatása s az ország érdeke szab, elrendeli hogy ezen őszinte ragaszkodásáról a főispán Úr Ő Méltósága külön válaszirattal értesítessék és üdvözölő irata a levéltárba helyeztessék.

Ezzel a napi rend tárgyalását vevén fel, a szót Nagyságos Farbaký István ur országgyűlési képviselőnek s bizottságunk nagyérdemű tagjának engedem át.

Elnöklő polgármester a jegyzőkönyv vezetésével Vörös Ferencz tb. főjegyzőt bizván meg, Farbaký István országgyűlési képviselőnk a következő ünnepi beszédet tartotta:

Örömmel és hálával eltelve a mindenható iránt tartjuk meg széles ez országban a magyar-állam 1000 éves fennállásának ünnepét: örökké emlékeztetes, nevezetes ünnep ez, a minőt a sors kevés nemzetnek juttat osztályrészlül. Ezer esztendő!! oly hosszú, oly nagy idő, hogy azt véges emberi észszel alig vagyunk képesek mérlegetlni s a történelem vezető fonalára van szükség, hogy arról fogalmat alkothassunk magunknak. Hány birodalom tűnt el az enyészet homá-

lyában ezen idő alatt!?! hány nemzet vesztette el a sors csapása és bünei miatt önállóságát, hány szűnt meg létezni?!?

És az a maroknyi nép, mely új és jobb hazát keresendő, ezer év előtt az Etil (Volga) és a Tanais (Don) partjairól elköltözködött s Árpád fejedelem vezetése alatt a Kárpátokon átkelve a Duna és Tisza rónáin telepedett le, — mondom ez a maroknyi nép itt egy oly államot alapított, mely ezer év viszontagságai daczára még ma is fennáll, erőben és tekintélyben gyarapodva; mely számot tevő factort képez Europa hatalmasságai között, s melynek kulturalis haladásáról az e végből rendezett országos kiállítás fényes tanuságot tesz.

Pedig mennyi csapás érte ezt az országot, hányszor volt már az örvény szélén, mely elnyeléssel fenyegette? Kell-e arra utalnóm, hogy a 13-ik században Batu-khán mongol-tatár hordái a szerencsétlen mohi-i ütközet után az egész országot feldúlták, elpusztították? Kell-e azokra a harcokra emlékeztetnem, melyeket a magyar nemzet több mint kétszáz éven át folytatott a félhold ellen? hogy Magyarország volt az a szikla, a melyen az Európát fenyegető török hatalom megtörött? százötven évig uralkodott a félhold Budavárából az ország nagy része felett; száz meg százezeren ontották vérüket a haza, a kereszténység és a civilizáció védelmében s míg Európának többi nemzetei a jólét, a kultura emelésén munkálkodhattak: nekünk a létért és a haza szent földéért kellett élethalál harcot vívunk. Kell-e arra hivatkoznom, hogy a török veszedelem még el sem mult, és nyugatról új veszedelem fenyegette a nemzet függetlenségét és alkotmányát? az abszolutizmus, reakció és vallási türelmetlenség nem szenvedhették, hogy legyen valahol egy talpalatnyi föld, melyen alkotmányosság, politikai és vallásszabadság létezzék.

De ha jött legyen a veszély akár keletről, akár dél- vagy nyugat felől: a lángoló hazaszeretet, a szolgaságot nem tűrő őserő, a mely a magyar nemzetben lakozik, mindannyiszor diadal-maskodott a veszélyeken és a magyar állam főnixmadár módjára megifjodva új erővel kelt ki a hamvakból.

A történelem e sötét képei mellett azonban sűrűn vannak a dicső és nagy események is ragyogó betűkkel megörökítve.

Voltak nagy királyaink, kiknek dicsősége és hatalma a nemzet dicsőségét és hatalmát hirdette világszerte; voltak a hazának nagy fiai kik hű és böles tanácsadói, vezérei valának a nemzetnek s kiknek emléke mélyen be van vésvé minden igaz hazafinak a szívébe; de a mit a nemzet történelmének minden lapja, minden sora bizonyít, a mi a nemzetnek egyik fő-jellemző vonása: az az, hogy a mig egyrészt törhetetlen hűséggel ragaszkodott minden időben, jó és balsorsban a királyság eszméjéhez, úgy másrészt éppen oly szívósan ragaszkodott alkotmányához. E két fogalom: királyság és alkotmány, annyira összeforrott egymással a nemzet öntudatában, hogy királyság alkotmány nélkül és alkotmány királyság nélkül Magyarországon nem volt, és azt hiszem hogy a mig ez a föld magyar marad, — nem is lesz soha! A magyar nemzet mindig monarchikus volt s hódolatteljes tisztelettel tekintett a felkent király homlokát ékesítő szent koronára, de azért mindig hű maradt hagyományaihoz és alkotmányához, s kardját soha másra nem használta, mint a haza, a király és a szabadság védelmére.

Már akkor, a midőn ezer év előtt a hazát kereső 7 vezér Etelközben Árpádot fejedelemmé választotta: a vérszerződés képezte a nemzetnek első alkotmányát, mely későbbben a pusztaszeri országgyűlésen még határozottabb alakot öltött. Ez az alkotmány szabályozta a nemzet és a királyok jogait egészen a 13-ik századig, a midőn csaknem egy időben az angol magna chartával, 1222-ben II. Endre király alatt az aranybullának nevezett s a nemzet alkotmányát magában foglaló törvény alkottatott meg. Ez a törvény aztán

utolsó, záró pontjának kivételével még ma is, 674 év múlva érvényes s azt összes koronás királyaink a legújabb időig, be érve dicsőségesen uralkodó és méltán a legalkotmányosabb királynak nevezett I. Ferencz József királyunk ő felségét is, királyi esküvel erősbítették meg.

A civilisáció és a cultura terjedésével azonban a politikai és társadalmi állapotok is, bár lassan, de annál gyökeresebb átalakuláson mentek keresztül, a mi ismét az alkotmány és államszervezett újabb fejlesztésének szükségét vona maga után.

Igy keletkeztek az 1848-iki fundamentális törvények, melyek nemcsak a földet és a földnépét szabadították fel, hanem a nemzeti állam keretén belül minden honpolgárnak társadalmi állás, vallás, faj és nemzetiségre való tekintet nélkül egyenlő jogokat és egyenlő kötelezéseket biztosítottak, s a rendi alkotmány helyébe a népsouverenitás elvén nyugvó parlamentáris rendszert léptették életbe.

Fajdalom a nagy reformok sok helyt ellenzésre találtak, s a magyar nemzet napja, habár csak mulóan is, ismét elborult. Újból vérrrel kellett a haza szent földjét áztatni, hogy abból a szabadság fája erőteljesebben mint valaha, szebb virágot, édesebb gyümölcsöt teremve, — hajtsunk ki; de ennek a fának a legszebb virágát, a legnemesebb gyümölcsét a koronás király és a nemzet között helyre állott bizalom és egyetértés képezi. (Éljenzés)

Ezóta Magyarország a szabadság, a testvériség és egyenlőség igazi hazája; kulturában, nemzeti erőben rendkívül megizmosodott és ugy anyagilag, mint szellemileg, előbb sohasem tapasztalt haladásnak indult; hogy pedig tekintélye és jelentősége a külföld előtt is nagyra növekedett: bizonyítják az ország székesfővárosában az imént lefolyt napok, midőn a magyarállam ezeréves fennállásának ünnepélyein a királyi ház, az udvar és a külföldi hatalmasságok képviselői oly teljes számban és oly fénytel jelentek meg, a minőt ős Budavár falai Mátyás király óta nem láttak.

Mélyen tisztelt törvényhatósági bizottság! mélyen tisztelt ünneplő közönség! Mi is összegyűltünk itt az Isten szabad ege alatt, hogy együtt egy szív és lélekkel ünnepelhessük a magyar nemzet, a magyarállam ezeréves fennállását és a midőn az új évezred küszöbéről búcsút mondunk a letűnő első évezrednek, a midőn a legszebb reményektől dagadó kebelvel üdvözöljük a második évezred hajnalát: kérjük az ég áldását hazánkra és népeire; kérjük arra, a ki szenvedett mint más halandó és tűrt mint hős, a ki a munkásság, alkotmányos hűség tűndőklő példája; a ki nagy mint ember és nagy mint uralkodó: kérjük az ég áldását a legelső magyar emberre a királyra; és kérjük azt a nemzet jó geniuszára a királynéra, a ki mély gyászában is eljött hogy részt vegyen a nemzet ünnepén.

Éljenek, ezerszer éljenek!!! az emberi kor legvégső határáig.

Az éljenzésék lecsillapulta után Sztancsai Miklós főjegyző a következő záró beszédet mondotta:

Lehanyatlott nemzetünk életéből ezer év s pirkad már az új évezred hajnala.

Átélté a magyar nemzet a bölcső és gyermekkor, melyben már is férfias bátorsággal és kitartással kelle izmos erővel küzdenie, hogy megharcolja a halálos harcot ádáz ellenséggel s gyűlölködő testvérekkel.

S megharczolá a harczt!

Küzdelem a létért, küzdelem a jogért, ez a magyar nemzet ezeréves története s mig más európai államok alkotmányukban fejlődtek, a magyarnak, Európa védbástyájának, a nyugati cultura, civilizáció és kereszténység keleti őrsének ezer éven át alkotmányát kelle védelmeznie, alkotmányát, mely szívéből nőtt ki s lelkéhez tapadt, mely nem felvett és idegen, de melyet maga teremtett, küzdelmei árán maga fejlesztett s melyhez hasonló ős csak egy van még e föld kerekén!

Nem fejletlen vad csordák voltak a hon-

foglaló ősök, kik Attila örökét hódították vissza, mert magukkal hozták az államalkotó és államfentartó erőt, magukkal hozták a legszabadabb, a legalkotmányosabb államforma csiráit szabadon választották vezéreiket, fejedelmeiket majd királyaikat s bár hívek maradtak a családhoz, alkotmányunk lényege nem változott s bár bennünket is érintett a korszellem fuvalma és nyomokat is hagyott hátra, nem csaptunk át kényuraságba avagy köztársasági kormányformába, de maradtunk eleitől fogva a mi voltunk: választott királyság aristokratikus jelleggel s még a pragmatica sanctio sem adta fel teljesen és örökre e nemzeti öröklött jogot.

Át csapott felettünk is a korszellem fuvalma! Európa történetének részesei valánk s vagyunk; ős elavult intézményeink közül nem egy ma már csak a történelem-é átsimult, átalakult s a legújabb kor fejlődése talán újból nagyobb változásokat követel, de egy marad változatlan, egy a mi alapja volt alkotmányunknak, állami létünknek és összes intézményeink fenntartásának, fejlesztésének, a mi vezetett a harczi téren, az imaházban s a békés otthonban, a mely sugalmazott tanácskozásainkban s a törvényhozó házban maradt mindvégig egyforma s egyképpen lángoló: a haraszertet s midőn a magyar hazája e szent haza vérszenben volt még önmagát is képes volt legyőzni feledve a büszke gögőt s pártvillongásokat s fordult mint egy ember a közös ellenség ellen; csak így lehetett képes az a maroknyi nép, az a hét törzsből összeforrt nemzetfa ezeréven keresztül fennmaradni övezve ellenségekkel s benn mardosva gyűlölő s vérszomjas testvérektől, kiket enkeblén melengtetett még akkor is, mikor tudta hogy szivét marja ki.

Voltak idők, midőn a magyar szunnyadt, mikor ellankadt szivós kitártása nyelve s nemzetisége mellett de jöttek a sorsmérte csapások, melyek felrázták a nemzetet s minden egyes tagjában új életre ébredt s új tett erőt kívánt az államfentartó jelszó, mely hazaszerte járja: „Hazádnak rendületlenül légy hiva óh magyar!“ A mit a költő e néhány szóban kifejez azt ezeréve tudja és követi a magyar, a mi érzés e néhány szóban van, az ezeréve heviti a magyart harczi indulójában és imájában, mert a hazaszertet főjellemvonása volt a magyarnak ezeréven át s ragaszkodik e szent haza vérázattal földjéhez, melynek minden rögéhez egy-egy regés hőstett emléke fűződik s melyről mai nap is tudja és zengi, hogy „bölcsőd az s majdan sirod is, mely ápol s eltakar!“

Idegenül jöttek őseink idegenek közé, fegyverrel kezükben, mert hiszen a béke szavával csak koldulhattak volna; a magyar pedig koldus nem vala soha! fegyverrel szereztek meg e hont s úgy természetes, hogy nem testvéri szeretetet kerestek, de azt ajánlották föl a meghódolt népeknek, a családfő akart csak maradni a magyar ki megszerzett örökét féltve örzi, hogy a gondjaira bizottakat egyaránt gondozhassa s csak azt követeli, békés együtt munkálkodásban munkálják a haza földét és munkáljanak a közös jón, hogy tiszteljék és elösmérjék a családfőket, kerüljék a békebontást, mert a nemzet testvérek fenytése Isten ostora, mely végig korbácsol évszázadokon keresztül s melynek csapásait a büntelen utódok is megsínylik!

„A nagy világon e kívül nincsen számodra hely!“ Légy bár magyar vagy más ajku, ki e hon szentelt földjén küzdöd életed, ide fűzött ide csatolt ezer év története, ezt a köteléket büntelenül el nem szakíthatod s ha kiragadva magad a haza kebléről, ha gyáván elpártolva s idegen Isteneket imádsz, tenszived tépted ki, mely nélkül nincs élet, s mely után a halálhalálával kell meghalnod. Ez a föld az, melyet Árpád hagyott örököül mindnyájunknak, ez a föld az, melyen felépült s melyen egyedül lehetséges egyéni, társadalmi és állami létünk, ez a föld az, melyen „áldjon vagy verjen sors keze itt élned, halnod kell! (Lelkesült éljenzés.)

A záróbeszéd végeztével Wankovits L. tb. tanácsnok, biz

tag javaslatára elhatározta a közgyűlés hogy a folyamán elmondott beszédek „jegyzőkönyvbe egész terjedelmükben bevéessenek; Sztinyai József polgármester kijelentette, hogy a szegényeknek kiosztatni rendelt 200 frtnyi segély kiosztása a város házán fog megtörténni, továbbá, a város hogy a Selmeczbányán lefolyt s még lefolyó ez évi millenniumi ünnepségekről szóló emlékkönyvet ad ki, melyre nézve a részletek megállapítását a városi tanácsra bizza; továbbá, hogy egy emlékműt helyez el a levéltárban, mely az összes törvényh. tisztviselők és biz. tagok sajátkezü aláírásával láttatik el, s ugyanott elhelyezi Szilágyi Sándornak „A magyarok története“ című nagyszabású művét, végül, hogy az utczák és terek új neveivel ellátott táblák kiszögegetését a mai nappal kezd meg.

A közgyűlés berekesztése s a bányászok elvonulása után a biz. tagok egy része a polgármester vezetése mellett a levéltárba, majd a tanácsterembe vonult, hol Vörös Ferencz tb. főjegyző lelkes hangon tartott beszéd kíséretében adta át az emlékművet a polgármesternek, a ki azt megőrzés végett Altmann Imre levéltárnoknak adta át méltató szavak kíséretében, mire a levéltárnok ünnepélyes hangon jelentette ki, hogy azt híven fogja megőrizni.

A szabad ég alatt, verőfényes időben megtartott disz- közgyűlés befejezése után az egész 1896 főből álló bányász csapat vezényelve Jákó Gyula kir. bányamérnök által a disz- zászlók és a régi, szép ék és kalapács vitele és a bányász zenekar által játszott induló hangjai mellett a kamaraház téren összegyűlt ünneplő közönség, de különösen a bányagazgató és az igazgatóság tagjai előtt diszfelvonulást tett a pachertárai tégig. E felvonulás felejthetetlen látványt nyujtott, a mint hogy az egész ünnepély emlékezete örökké megmarad mindazokban, kik abban részt vettek, vagy legalább azt látták. Délután volt millenárius faültetés a leányváron.

A **bélabányai egyházi ünnepély** igen díszesen és az ünnep méltóságával megegyező módon folyt le. Oldinger Antal plébános a szent mise után tót nyelven hazafiságra buzdító, magyar érzelmetől mélyen átlengett de egyszersmind szép vallásos érzelmű egyházi beszédet intézett a nagyszámban összesereglett hívőkhöz. Ugyanaz nap d. u. millenárius faültetés volt. — A bélabányai millenárius ünnepély folytatása holnap lesz.

A **hodrusi ünnepély**, Hodrusbánya kül- utcánkban május 10-én már korán reggel minden bányatelepen taraczk lövések jelezték, hogy ünnep van. A külutca és a telepek házai fel voltak lobogozva. Az Ómindzent tárnai bányatelep 220 munkása teljes számban Puskás József bányatiszt vezetésé alatt levonult Alsó-Hodrusra, hol a csapathoz Szentistvány Gyula vezetése alatt kivonult Sötévtégtárnai bányamunkások csatlakoztak. Itt bevárták a Báró Geramb uniának 300 munkását, kik Hein Ferencz bányagondnok vezetése alatt vonultak ki, és az így mintegy 600 főre felszaporodott menet, 4 nemzeti zászlóval és a bányász zenekarral, a hodrusi bányász ifjuság által saját költségre emelt diszkapun át a róm. kath. templomba vonult a „Te Deum“ megtartására. A szent mise után Paulovics József plébános szép szavakkal emlékezett meg az ünnepély nagy jelentőségéről. Innen a menet együttesen az ág. evang. templomba vonult, hol a „Szózat“ és a „Hymnus“ általános lelkesedés mellett lett elénekelve; Adamovics Samu evang. lelkész pedig egy igen szép hazafias beszédet intézett az egybegyűltekhöz, mely bár tót nyelven lett elmondva mégis példás magyar érzelmű volt. Különösen kiemelte beszédjében azt, hogy ha még most tót ajkuak is vagytok, soha se feledjétek el, hogy a magyar nemzethez tartoztok, hogy e haza fiai vagytok s hogy a magyar nemzet védi meg jogaitokat.“ E szép beszéd, melyet szerettünk volna egész terjedelmében közölni, osztatlan, nagy lelkesedést szült. Ezután Puskás József bányatiszt hazafias érzelmű magyar beszédet intézett a bányamunkásokhoz, és e beszédet Balási felőr tót nyelven megtolmácsolta. Említésre méltó még, hogy a báró Geramb unió munkásaihoz a szandriki ezüstműgyár számos munkása is csatlakozott, kik mint idegenek meg voltak lepve e nemzeti ünnepély impozáns megnyilatkozásán. Felhívjuk t. olvasóink becses figyelmét arra, hogy holnap vasárnap a hodrusi honvédsírnál igen szép ünnepély fog végbemenni, melyen a Sztinyaosztály és a 48-as honvédek is részt fognak venni. Beszédet fog tartani: Altman Imre és Lindmayer János magyarul, Priviczky Ádám pedig tótul. A honvédsír közelébenlévő kies fenyves erdőben étel és italról gondoskodva lesz.

— A **selmeczbányai róm. kath. leány- és fiú iskolák** holnap vasárnap ünneplik hazánk ezeréves fennállásának emlékét. — Reggel 8 órakor a plebánia-templomban megtartandó isteni tisztelet után felvonulás a városi tornahelyiségbe, hol Aczell János főtanító tartja ünnepi felolvasását A gyermekek énekelnek és szavalnak. Kedvező időjárás esetén délután kivonulás Rónára. — Ezen ünnepségekre az igen tisztelt szülők és tan- ügybarátok ez uton meghívhatnak.